

ศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องพลัง 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาทและ พุทธปรัชญามหายาน

THE COMPARISON OF TEACHING FIVE POWERS IN PHILOSOPHICAL BUDDHISM OF THERAVĀDA AND MAHARANA BUDDHIST PHILOSOPHY

พระสุเทพ สิริธมโม (มัจฉา)¹, กฤตสุชิน พลเสน², และพระประเวศ สุเวที³

(Received : July 6, 2019 ; Revised : August 6, 2019 ; Accepted : September 22, 2019)

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องพลัง 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องพลัง 5 ในพุทธปรัชญามหายาน 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องพลัง 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาทและพุทธปรัชญามหายาน โดยการศึกษาคำสอนจากคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เรียบเรียง บรรยาย ตรวจสอบ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัยพบว่า

1. จากการศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับพลัง 5 ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท สรุปได้ว่าขอบเขตและความหมายของหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ที่สนับสนุนพลัง 5 ซึ่งเรียกว่า “โพธิปักขิยธรรม” ได้แก่ ธรรมที่ก่อเกิดความรู้แจ้ง หรือธรรมที่สนับสนุนอริยมรรคมี 37 ประการ ได้แก่สติปัญญา 4 สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โภชณงค์ 7 อริยมรรคมีองค์ 8

2. หลักธรรมพลัง 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่คอยเกื้อหนุนและเป็นหลักธรรมพื้นฐานแห่งหลักธรรมอื่นอันละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง อันเป็นหนทางแห่งปฏิบัติ เป็นหนทางแห่งการหลุดพ้นจากกองทุกข์ เป็นหนทางแห่งการไม่มีแล้วซึ่งภพชาติ ชรา มรณะ หลุดพ้นแล้วจากวิภวสังสาร ในส่วนพุทธปรัชญามหายานก็มีแนวความคิดที่คล้ายกัน คือพลัง 5 เป็นหลักธรรมมูลรากต่อการพัฒนาชีวิตที่ดีงาม ในด้านของรูปธรรม วิจัยพลังเป็นกำลังของไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์ การฝึกฝนและการพัฒนาชีวิตที่นำพุทธภูวนามาใช้นั้นได้นำหลักการของศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้สอนและอบรม

คำสำคัญ : เปรียบเทียบคำสอน, พละ 5, พุทธปรัชญาเถรวาท, พุทธปรัชญามหายาน

Abstract

The objectives of this thesis paper were as follows: 1) to study 5 Balas in Theravada Buddhist philosophy, 2) to study 5 Balas in Mahayana Buddhist philosophy, and 3) to compare 5 Balas in Theravada Buddhist philosophy and Mahayana Buddhist philosophy. The data were collected from the Tipitaka, Commentaries, Sub-commentaries and related documents. The data were checked, analyzed and then composed in a descriptive method.

The results of research were found as follows :

¹นักศึกษาระดับปริญญาโทหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

³อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

1. In Theravada Buddhist scriptures, the Dhamma principle that supports the 5 Balas is Bodhipakkhiya Dhamma or 37 qualities contributing to enlightenment consisting of 4 foundations of mindfulness, 4 efforts, 4 paths of accomplishment, 5 controlling faculties, 5 Balas, 7 enlightenment factors, and the Eightfold Path.

2. In Theravada Buddhist philosophy, the 5 Balas are subtle principles assisting and supporting other Dhamma principles that lead to the salvation and liberate to the Round of Rebirth. In Mahayana Buddhist philosophy, the concept of Balas is similar. The 5 Balas are the foundation principles in life development. In practice, Viriya Bala is the strength of the Threefold Training which is the significant principle in human development. Training in morality, mentality and wisdom is brought into use training and developing the life.

Keywords : Teaching comparison, 5 Balas, Theravada Buddhist Philosophy, Mahayana Buddhist Philosophy

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พละ 5 แปลว่า ธรรมอันเป็นกำลัง ที่เรียกว่า พละ เพราะมีความหมายว่าเป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง ครอบงำเสียซึ่งความไร้ศรัทธา ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่านและความหลงเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่ อริยมรรค จัดอยู่ในจำพวกโพธิปักขิยธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) 2546 : 156) ส่วนคำว่า กำลังในที่นี้คือ กำลังแรงความเข้มแข็งที่ทำให้ข่มขจัดได้แม้แต่กำลังแห่งมาร ทำให้สามารถดำเนินชีวิตที่ติงามปลอดภัยโปร่งเป็นสุข บำเพ็ญกิจด้วยความบริสุทธิ์และเต็มที่ไม่มีความกลัวหรือความทุกข์ใด ๆ จะสามารถบิบบันครอบงำ ได้แก่ วิมุตติ ความหลุดพ้น หมดสิ้นอาสวะ หรืออรหัตตผลพละนี้ยังสามารถแปลได้ว่า กำลังที่เป็นพื้นฐานเป็นรากฐานด้วย พละ 5 จึงเป็นหลัก ปฏิบัติทางจิตใจให้ถึงความหลุดพ้นโดยตรงพละ 5 ประกอบด้วยหลักธรรม 5 อย่าง ได้แก่ (1) หลักศรัทธา คือ ความเชื่อ (2)หลักวิริยะ คือ ความเพียร (3) หลักสติ คือ ความระลึกได้ (4) หลักสมาธิ คือ ความตั้งจิตมั่น (5) หลักปัญญา คือ ความรู้ทั่วชัด หลักการปฏิบัติของหลักธรรมในพละ 5 ต้องสมดุลย์กันคือ ศรัทธาเสมอกับปัญญา วิริยะเสมอกับสมาธิ ส่วนสติเป็นแกนกลางต้องมีให้มาก จึงจะถือว่าเป็นพละ 5 โดยสมบูรณ์ ดังนั้นพละ 5 ในแง่ของความหมายและองค์ประกอบรวมทั้งหลักการปฏิบัติต่างๆ นั้น เป็นปัญหาที่ต้องหาคำตอบในทางวิชาการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำไป ปฏิบัติอันจะเกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นมีลักษณะที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน หลักธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะชื่ออะไรก็ตาม ล้วนสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งสิ้น เพราะแสดงถึงความสืบเนื่องมาจากหลักธรรมหรือสังคหธรรมเดียวกัน และเป็นไป เพื่อจุดหมายเดียวกัน แต่นำมาแสดงในชื่อต่างๆ กันโดยชี้ความจริงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งที่ละส่วนที่ละตอนกันบ้าง เป็นความจริงอันเดียวกันแต่ที่แสดงรูปแบบหลากหลายก็เพื่อวัตถุประสงค์หลากหลาย ด้วยเหตุนี้ หลักธรรมบางข้อจึงเป็นเพียงส่วนย่อยของหลักใหญ่ บางข้อเป็นหลักใหญ่ด้วยกัน ครอบคลุมความหมายของกันและกัน แต่มีแนวหรือรูปแบบ การแสดงและความมุ่งหมายจำเพาะในการแสดงต่างกัน หรือปฏิบัติตามธรรมะหมวดใดหมวดหนึ่ง หมู่ใดหมู่หนึ่ง ก็จะมี หมู่อื่นรวมอยู่ด้วยหมวดที่นำมากล่าวไว้เป็นข้อเดียวนั้นๆ เมื่อปฏิบัติแล้วธรรมะก็กระจายออกเป็นหลายหมู่ แต่ละหมู่ก็ หลากๆ ชื่อ ก็จะพูดให้กระจายออกไป หรือพูดรวบรวมสงเคราะห์ให้น้อยเข้าจนเหลือสิ่งเดียวคำเดียวก็ได้ ซึ่ง พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสตามความเหมาะสมแก่ผู้ฟัง เหมาะสมแก่เหตุการณ์ แล้วแต่จะทรงเห็นว่าผู้ฟังนั้นมีปัญญาระดับ ใด จึงทำให้มีหลายแบบหลายอย่างส่วนหลักธรรมในพละ 5 ก็เช่นเดียวกันมีปรากฏอยู่ในหลายหมวดเพราะว่าแต่ละ หมวดนั้นถึงถึงหน้าที่อย่างหนึ่งๆ ก็มี เล็งถึงความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ที่มี เล็งถึงความสำเร็จในขณะที่มีการปฏิบัติ

หน้าที่ไปตามลำดับอย่างนี้ก็มี ถ้าสำรวจดูจะพบว่าพุทธาภิตที่เป็นคำสั่งสอนที่สำคัญมีมาก ถ้าดูผิวเผินแล้วต่างกันมาก และพระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสไปทำนองยกย่องอย่างนี้ทุกอย่างแต่ละอย่างไป คนทั่วไปจะรู้สึกได้ว่า พระพุทธเจ้าท่านตรัสคำสั่งสอนมากเหลือเกิน มากจนไม่สามารถปฏิบัติได้ หรือปฏิบัติไม่ไหว การที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุว่า ไม่เข้าใจความสัมพันธ์ของธรรมะ และความเป็นอันเดียวกันหมดในความสัมพันธ์อันนั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาหลักธรรมที่สัมพันธ์กับพละ 5 ว่าเป็นอย่างไร สัมพันธ์กับหลักธรรมไหน อย่างไร หลักธรรมในพละ 5 พระพุทธเจ้าทรงยกย่องและทรงย้ำมากในขณะที่จะมีการตรัสรู้นั้นทำได้อย่างไร เป็นหลักการปฏิบัติที่มีลักษณะความเชื่อมโยงกันไปสู่ความดับทุกข์ โดยเริ่มจากศรัทธาคือ ความเชื่อ ศรัทธานี้อาจเป็นความเชื่อในรูปใดรูปหนึ่งก่อน เชื่อเพราะพอใจในเหตุผลเบื้องต้นของคำสั่งสอนนั้น หรือ เชื่อโดยการไว้วางใจตัวผู้สอน จึงมีการรับฟังการสอน รับการอบรมเกิดความเข้าใจเพิ่มพูนขึ้น มองเห็นเหตุผลที่ถูกต้องด้วยตนเอง ซึ่งเรียกคร่าวๆ ว่าสัมมาทิฐิ เมื่อเกิดสัมมาทิฐิก็ลงมือปฏิบัติจนเกิดการเห็นอย่างประจักษ์เห็นด้วยตนเอง เป็นขั้นปัญญาเรียกว่า สัมมาญาณะ เป็นขั้นที่หลุดพ้นจากศรัทธา และทิฐิ เป็นขั้นสุดทางและเข้าถึงจุดหมาย ซึ่งเรียกว่าสัมมาวิมุตติ ศรัทธาลักษณะนี้เป็นศรัทธาเพื่อปัญญา เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา หรือเชื่อเพราะมีความเข้าใจในเหตุผลเป็นมูลฐาน มิได้หมายถึงความเชื่อแบบมอโงกใจให้ไปโดยไม่มีเหตุผลดังนั้นเพื่อควบคุมศรัทธาให้อยู่ในความหมายที่ถูกต้องแล้ว ธรรมหมวดใดก็ตามในพุทธธรรมถ้ามี

ศรัทธาเป็นส่วนประกอบข้อหนึ่งแล้ว จะต้องมีปัญหาเป็นอีกข้อหนึ่งด้วยเสมอ ตัวอย่างเช่น พละ 5 อินทรีย์ 5 สัมปรายิกัตถะ 4 วุฒิธรรม 4 เวสาร์ชชกรณธรรมอริยทรัพย์ 7 เป็นต้น ซึ่งศรัทธานั้นสามารถสงเคราะห์เอามารวมไว้ในสัมมาทิฐิ อันเป็นความเห็นที่ถูกต้อง ความเชื่อที่ถูกต้อง เมื่อศรัทธาถูกต้องแล้วจะทำให้เกิดความเพียรตัวที่สองตามมา คือ มีความพากเพียรพยายาม ความกล้าหาญ ความเสียสละ แต่ศรัทธามี 2 ระดับ คือ ศรัทธาที่ยังหวั่นไหวอยู่ กับศรัทธาที่ไม่หวั่นไหวสำหรับผู้มีศรัทธาที่ยังหวั่นไหวจะต้องมีสติอันเป็นหลักธรรมตัวที่สามคอยทำหน้าที่ควบคุมศรัทธาที่ยังหวั่นไหวพร้อมทั้งความเพียรไม่ให้เฉไฉไปในทางที่ผิด ซึ่งใจความของสติก็คือว่า ความรู้ที่มาจากทางที่ เมื่อมีสติก็เกิดสมาธิ เป็นหลักธรรมตัวที่สี่ตามมา เพราะสติขาดสมาธิไม่ได้ สมาธิ คือ จิตที่ประกอบไปด้วยกำลังเต็มที่ กำลังจิตทั้งหมดถูกรวบรวมกันเข้าเป็นจุดเดียวเป็นกำลังที่มีเต็มที่กำลังที่สมบูรณ์ลักษณะของสมาธิคือ จิตที่บริสุทธิ์ จิตตั้งมั่น จิตควรแก่การทำงาน และหลักธรรมอันดับสุดท้ายคือปัญญา เป็นความรู้ที่ถูกต้อง เป็นตัวที่หล่อเลี้ยงหรือตั้งศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิให้สูงขึ้นเจริญขึ้น จนถึงกับว่าดับทุกข์ได้สิ้นเชิง ดับกิเลสได้สิ้นเชิงกระบวนดังกล่าวของพละ 5 นี้เป็นกระบวนการที่นำไปสู่ความดับทุกข์ตามความมุ่งหมายของพุทธธรรมดังนั้นจึงเกิดปัญหาว่าพละ 5 ที่เป็นหลักธรรมสู่ความดับทุกข์ มีกระบวนการอย่างไรด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวิเคราะห์ พละ 5 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องต่อพละ 5 และศึกษาพละ 5 ที่เป็นหนทางนำไปสู่การดับทุกข์ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อเป็นประโยชน์ในทางการศึกษาและปฏิบัติตามของพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องพละ 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องพละ 5 ในพุทธปรัชญามหายาน
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องพละ 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาทและพุทธปรัชญามหายาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลคือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานเขียนทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและนักวิชาการสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสารานุกรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง และมีข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ รวมทั้งอรรถกถา (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525) และฎีกาต่างๆ อันเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

อนึ่ง จะเน้นศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องพละ 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาทและพุทธปรัชญามหายานเพื่อให้สอดคล้องกับหัวข้อเรื่องที่จะศึกษา

ขั้นรวบรวมข้อมูล

1. สืบค้นข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิคือ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ และงานเขียนที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งคัมภีร์อื่นๆ ทางพระพุทธศาสนา

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จาขั้นการรวบรวมข้อมูล มาทำการแยกแยะ จัดประเภทตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาแต่ละบท

2. ศึกษาข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 มาทำการวิเคราะห์ อธิบาย ตีความ ให้ความหมายตามความเหมาะสมของเนื้อหา และนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ตามบทต่างๆ

3. นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 2 เขียนลงในแต่ละบทตามความสอดคล้อง และเหมาะสมแก่เนื้อหาที่ได้รับไว้ตามวัตถุประสงค์

ขั้นนำเสนอผลงานการศึกษา

ในการศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องพละ 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาทและพุทธปรัชญามหายานผู้ศึกษาจะนำเสนอผลการศึกษาลำดับขั้นตอน ตั้งแต่ บทที่ 1 ถึงบทที่ 5 ด้วยวิธีการบรรยายเชิงเหตุผลตามวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาสาระในบทต่างๆ ตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. พละ 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่า พละ 5 ได้แก่ (1) สัทธาพละกำลังคือศรัทธา (2) วิริยพละกำลังคือวิริยะ (3) สติพละกำลังคือสติ (4) สมာธิพละกำลังคือสมาธิ (5) ปัญญาพละกำลังคือปัญญาองค์ธรรมนี้เป็นกำลังสำคัญ ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงดำรงอยู่ในสัมปยุตธรรมทั้งหลายอย่างไม่หวั่นไหวอันธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ เช่น นิวรณ์ครอบงำไม่ได้เป็นองค์ธรรมที่คอยเกื้อหนุนหลักธรรมอื่นอันจะเป็นหนทางสู่อริยมรรคปฏิบัติในจำพวกโพธิปักขิยธรรมหลักธรรมที่เป็นเครื่องกระทำให้แจ้งพระนิพพาน

พละ 5 อันได้แก่ กำลังที่มีอยู่ในตนแบ่งได้คือสัทธาความเพียรสติสมาธิและปัญญาเป็นหลักธรรมที่สำคัญและเป็นองค์ธรรมพื้นฐานในการปฏิบัติหลักธรรมอื่นที่ลึกซึ้งอันจะเป็นทางไปยังความละแล้ว ซึ่งค้นหาและอวิชาปฏิบัติหลักธรรมที่ปรารถนาเจริญทั้งสมณะและวิปัสสนาต้องพึงสังวรระลึกพื้นฐานในเรื่องของพละ 5 ให้จงหนัก ไม่ว่าในเรื่องของความหมาย ประเภทลักษณะการดำรงอยู่ของพละ เพราะถ้าผู้ปฏิบัติเข้าใจความสำคัญและรู้แจ้งแทงตลอดในพละ 5 นอกจากจะได้ใช้หลักธรรมพละ 5 ไปเกื้อหนุนหลักธรรมอื่นให้การปฏิบัติมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ยังมีอานิสงส์ของพละ 5 ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในตนอีกด้วย

2. ผลการวิจัยหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับพละ 5

ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมพละ 5 เป็นหลักธรรมที่คอยเกื้อหนุนและเป็นหลักธรรมพื้นฐานแห่งหลักธรรมอื่น อันละเอียดอ่อนและลึกซึ้งอันเป็นหนทางแห่งปฏิบัติเป็นหนทางแห่งการหลุดพ้นจากกองทุกข์เป็นหนทางแห่งการไม่มีแล้วซึ่งภพชาติขรามณะหลุดพ้นแล้วจากวัฏฏะสงสาร

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วข้างต้นพบว่า หลักธรรมทั้งหลายทั้งปวงในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทมีความสำคัญในตนเองเพราะหลักธรรมทั้งหมดได้แยกย่อยมาจากอริยสัจ 4 ซึ่งบุคคลใด ตรัสรู้อริยสัจ 4 โดยตนเองนั้นบุคคลนั้นย่อมได้ชื่อว่าพุทธะ แต่ด้วยพระปัญญาธิคุณแห่งองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามโคตม พระองค์ยอมทรงทราบความสามารถของเวไนยสัตว์ในการเรียนรู้ ซึ่งธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ได้ด้วยพระองค์เอง

พระองค์จึงทรงสาธยายหลักธรรมแยกออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัดหลักธรรมไหนเกื้อหนุนหลักธรรมไหน สนับสนุนหรือธรรมไหนเป็นข้าศึกของหลักธรรมอันเป็นไปสู่ความหลุดพ้น สิ่งที่ผู้ปฏิบัติหลักธรรมต้องทำความเข้าใจให้รู้แจ้งคือ เหตุและปัจจัยของศรัทธาความเพียรสติสมาธิปัญญาในการปฏิบัติหลักธรรมพละ 5 เพื่อไม่ให้เกิดการเข้าใจผิดในการปฏิบัติหลักธรรมแบบยึดมั่นถือมั่นตามตัณหา คือ ปฏิบัติแบบความอยากมีอยากเป็นและความไม่อยากมีไม่อยากเป็นในการกำหนดการปฏิบัติภาวนาหรือการน้อมใจรู้การน้อมใจเห็นหรือการเพ่งที่เป็นเบื้องต้นของการปฏิบัติกรรมฐาน จนก่อให้เกิดการดำรงจิตไว้อย่างไม่ถูกต้อง เพราะเกิดการไปยึดมั่นถือมั่นนั่นเองจนกลายเป็นยึดมั่นถือมั่นไปเองแบบไม่รู้ตัวศรัทธา ความเพียรสติสมาธิปัญญาก็จะไม่เจริญขึ้นตามที่ควรจะเป็นจะปรากฏผลแต่จะกลายเป็นความเคร่งความเครียดที่เกิดขึ้นกับจิตตนจนเกิดการติดตามหลอกหลอนตนเองจนไม่กล้าปฏิบัติหลักธรรมหรือปฏิบัติหลักธรรมตามตัณหาแบบอยากมีอยากเป็นหรือแบบไม่อยากมีไม่อยาก เป็นเมื่อเกิดกองในจิตทุกข์ไม่ว่าจะมาจากสิ่งแวดล้อมหรือสภาวะธรรมอันเกิดจากความไม่รู้แจ้งหรือเกิดจากกิเลสตัณหาในตนเองกตตัน ซึ่งจะก่อให้เกิดกองทุกข์ที่วิคูณมากขึ้นในจิตเป็นส่วนมากเป็นเพราะการดำรงจิตไว้อย่างไม่รู้อันในหลักธรรมผู้ปฏิบัติเอง

3. ผลการวิจัยความสำคัญและการประยุกต์ใช้พละ 5

ผู้วิจัยพบว่า ผู้ปฏิบัติต้องทำความเข้าใจหลักธรรมและความสำคัญในหน้าที่ของหลักธรรมพละ 5 อันเป็นหลักธรรมพื้นฐานอันได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญาจึงจะพอบรรเทาความไม่รู้หรือหลงไปกับการกำหนดจิตตามหลักของการปฏิบัติหลักธรรมนั้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปมีใจความง่ายๆ สดมีหน้าที่กั้นหรือดักกระแสสภาวะที่ปรากฏที่เป็นปัจจุบันหรือทันปัจจุบันนั่นเองสมาธิมีหน้าที่จับหรือหยุดหรือเพ่งจิตให้เป็นหนึ่งขึ้นกับกระแสสภาวะที่ปรากฏปัญญา มีหน้าที่ปล่อยวางคลายตัดหรือดับสภาวะธรรมที่ปรากฏ เมื่อผู้ปฏิบัติหลักธรรมพละ 5 เข้าใจในการปฏิบัติก็จะกำหนดภาวนาหลักธรรมอย่างมีสติสมาธิโดยตั้งจิตไว้อย่างถูกต้อง ไม่เกิดกิเลสตัณหาในความยึดมั่นถือมั่นเกินควร เพราะมีปัญหาในการปล่อยวางในการคลายในการตัดในสภาวะธรรมที่รูป-นามนั้นปรากฏ

ผู้วิจัยพบว่า ในปัจจุบันถ้าผู้ปฏิบัติหลักธรรมเข้าใจและเห็นแจ้งในหลักธรรมพละ 5 คือ สัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ ย่อมทำให้หลักธรรมอินทรีย์ 5 คือ

สัทธินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมานินทรีย์ ปัญญินทรีย์ เจริญบริบูรณ์ในตัวผู้ปฏิบัติเองเมื่อหลักธรรมทั้ง 2 ผู้ปฏิบัติเจริญให้เต็มรอบแล้วจะทำให้หลักธรรมเกื้อหนุนอื่น เช่น หลักธรรมสัมมปปธาน 4 หลักธรรมอิทธิบาท 4 เจริญบริบูรณ์เต็มรอบด้วยเช่นกันเพราะต่างเป็นหลักธรรมที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันยังผลให้ธรรมอันเป็นข้าศึกต่อผู้ปฏิบัติหลักธรรมอื่น ได้แก่ นิวรณ์ 5 ถูกกำจัดออกไปจากตัวผู้ปฏิบัติหลักธรรมโดยสิ้นเชิงก็จะทำให้การปฏิบัติสมถะและวิปัสสนาอันปรารถแล้วเต็มรอบและบริบูรณ์ขึ้นย่อมทำให้หลักธรรมสติปัญญา 4

การประยุกต์ใช้พละ 5 จากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในด้านของการเจริญกรรมฐานที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมต่างๆ กล่าวคือความสำคัญของสัทธาพละกับอาตาศี (มีความเพียร) สัทธาพละจะทำให้เกิดสภาวะของคนที่กำลังกล้าหาญทำความเพียรด้วยความอดทนอย่างต่อเนื่องแม้ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากลำบากเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ควรจะต้องถึงและเป็นตัวเร่งกระตุ้นให้การทำหน้าที่ของสติให้ตื่นตัวต่อการกำหนดพิจารณาอารมณ์กรรมฐานอย่างต่อเนื่องไม่ให้

เกิดความเพลิดเพลินความสำคัญของวิริยพละกับสติ (มีสติ) ด้วยอุปการะจากวิริยพละซึ่งเป็นตัวเร่งกำลังสติที่ตั้งมั่นทำกิจหรือหน้าที่ของตนโดยการพิจารณาได้จากลักษณะ ๓ ประการของสติคือการเฝ้าดูอย่างจดจ่อซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสติความสำคัญของวิริยพละกับสัมปชาโน (ความรู้ตัว) ขณะที่ใช้ความเพียรระครองสติกำหนดอารมณ์กรรมฐานอยู่ สัมปชัญญะจะช่วยให้สามารถกำหนดแน่วแน้อยู่ในปัจจุบันขณะทำให้การปฏิบัติดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญของพละ 5 ในอิทธิบาท 4 ในอิทธิบาทนั้นพละมุ่งทำหน้าที่เป็นองค์ธรรมข้อหนึ่งที่เป็นธรรมที่เป็นเหตุปัจจัยในการที่จะทำให้บุคคลมีจิตใจกระตือรือร้นมีกำลังใจ เป็นแรงผลักดันให้เกิดมีความอาจหาญในการทำงานต่างๆ แล้วอาศัยองค์ธรรมที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยต่อไปความสำคัญของพละในสัมโพชฌงค์ 7 พละในสัมโพชฌงค์นี้ทำหน้าที่ยกจิตขึ้นจากความหดหู่ที่ถ้อยให้มีความบากบั่นต่อสู้กับอุปสรรค เพื่อก้าวไปข้างหน้าอย่างอาจหาญมั่นคงและไม่หวั่นไหวเกรงกลัวต่ออุปสรรคใดๆ โดยมีสติสัมโพชฌงค์ และธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ เป็นองค์ธรรมที่ส่งเสริมและเมื่อเจริญเต็มที่แล้วก็สามารถอดทนให้เกิดองค์ธรรม คือ ปิติสัมโพชฌงค์ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ สมาธิสัมโพชฌงค์ และอุเบกขาสัมโพชฌงค์ ซึ่งเป็นองค์ธรรมในหมวดเดียวกันตามลำดับ

การประยุกต์ใช้พละ 5 ในการพัฒนาตนการที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิตในด้านต่างๆ นั้น ทั้งทางโลกและทางธรรมตามหลักพุทธธรรมได้นั้น จำต้องมีหลักการมีอุดมคติเป็นแรงผลักดันไปสำหรับหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการอดทนหลักการและอุดมคตินั้นขาดไม่ได้ก็คือ พละ 5 คือ สัทธาพละ

การประยุกต์ใช้พละ 5 ที่มีต่อการพัฒนาชีวิตที่ต้งามทั้ง 4 ด้าน คือ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา พบว่า ศรัทธาเป็นกำลังสนับสนุนให้เกิดวิริยะความเพียรในด้านกายภาวนา และศิลปภาวนา สติพละและสมาธิพละ เป็นกำลังสนับสนุนในด้านจิตตภาวนา และปัญญาภาวนา พละ 5 ผู้วิจัยคิดว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญในการเป็นผู้ปฏิบัติที่จะต้อง "ไม่หวั่นไหว" และพร้อมที่จะเผชิญหน้าด้วยพละ 5 ดังนี้

1. ศรัทธาพละ ต้องศรัทธาอย่างเต็มที่ในความเชื่อว่าการปฏิบัติหลักธรรมจะแสดงผลได้จริง ซึ่งสามารถปรับสมดุลของหลักธรรมที่ได้ปฏิบัติแล้วนำไปเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพตนและคำนึงถึงประโยชน์และความสำคัญของผู้ปฏิบัติว่าจะเกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลอื่นได้อย่างไร ถ้ามีศรัทธาอันบุคคลกระทำให้เต็มรอบแล้วจะเป็นตัวสะสมพลัง

2. วิริยะพละ ต้องใช้การปฏิบัติที่ต้องอาศัยศรัทธาและความอดุสาหะ กล่าวคือ ต้องมองกระบวนการการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาการเจริญหลักธรรมหรือการพัฒนาของจิตตรงหน้าเหมือนมองหมากทั้งกระดาน ต้องมองทุกตาทุกตัว ต้องวางแผนหน้าที่ที่ปรับเปลี่ยนได้ตลอดและที่สำคัญจะทิ้งไม่ได้เป็นอันขาดแม้แต่นาทีเดียว คือ การมองที่จิตว่ายังดำรงอยู่ ซึ่งหลักธรรมหรือไม่ถ้าหากว่าจิตยังมีกำลังความเพียรทรงไว้ในตนการดำเนินการพัฒนาการปฏิบัติหลักธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตย่อมยังมีอานภาพในอันจะทรงไว้ซึ่งการพัฒนาต่อไป

3. สติพละ หลักธรรมข้อนี้สำคัญมากในการนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตกล่าวคือ การดำรงอยู่ของมนุษย์ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูงในทุกๆ ด้านของชีวิต บุคคลจะต้องทรงกำลังของสติในตนเองให้มีความพร้อมบริบูรณ์ในทุกเวลาที่จะสามารถนำพาตนเองพร้อมด้วยบุคคลอันเป็นที่รักยิ่งหลุดพ้นจากการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นในสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า บุคคลผู้ไม่ประมาทแล้วคือ บุคคลผู้ทรงไว้ซึ่งวิริยพละ สติพละ สมาธิพละและปัญญาพละ ซึ่งเป็นคำสอนสำคัญทางพระพุทธศาสนาใช้เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการฝึกฝนพัฒนาจิตและสร้างปัญญาไปพร้อมๆ กันจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยหลักการของพละคือ กำลังเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังไว้ซึ่งต้องเชื่อมโยงกับหลักธรรม คือ ทิฐุธรรมิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันอันตนพึงได้รับการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริตถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม

4. สมาธิพละ กำลังของจิตให้มีสิ่งรู้แล้วนำกำลังสติให้มีสิ่งระลึก หมายความว่า เมื่อบุคคลใดทำกิจของตนอย่างหนึ่งบุคคลนั้นพึงเพ่งจิตของตนให้รู้ในสิ่งนั้นบุคคลทำได้อย่างนี้ตลอดเวลาในทุกขณะจิตนั้น เมื่อนั้นปัญญาอันเป็น

ธรรมแห่งการหลุดพ้นย่อมยังเกิดขึ้นแล้วพัฒนาการปฏิบัติให้เจริญยิ่งขึ้นตามหลักพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อนั้นสามารถกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นได้ปรารถนาลักษณะคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว

5. ปัญญาพละ ต้องมีกำลังในการ "รู้จริง" "รู้แจ้ง" และ "รู้รอบ" ในกระบวนการจากจุดเริ่มต้น คือ การปฏิบัติหลักธรรมตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทแล้วนำปัญญาที่เกิดขึ้นแก่นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน ถ้าปัญญายังรู้ไม่พอต้องหาความรู้แจ้งในหลักธรรมพุทธศาสนาเถรวาทมาเสริมปัญญาให้เต็มเต็มก่อนจึงนำปัญญาที่เต็มรอบบริบูรณ์มาพัฒนาตนและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ติงามปัญญาเปรียบดั่งประทีปส่องนำทางฉันใดปัญญาคือ หนทางแห่งการพ้นทุกข์ฉันนั้น

4. เปรียบเทียบบารมีอันเนื่องในพลธรรมของพุทธปรัชญาเถรวาทและพุทธปรัชญามหายาน

ผู้วิจัยสรุปว่า มีความแตกต่างกันดังนี้

บารมีของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นแบ่งบารมีออกได้เป็น 10 อย่างหรือเรียกอีกอย่างว่า ทศบารมีหรือบารมี 10 คือ กำลังใจที่ต้องทำให้เต็มไม่พร่องมี 10 อย่างดังนี้

(1) ทานบารมี คือ การให้โดยไม่หวังผลตอบแทนหมายถึงการให้ การแบ่งปัน การเสียสละ การเอื้อเฟื้อหรืออีกความหมายหนึ่ง คือ วัตถุที่พึงให้และเป็นบ่อเกิดแห่งบารมีที่เรียกว่า ทานบารมี

(2) ศิลบารมี คือ การรักษาศีลให้เป็นปกติศีลคือข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนาเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุขเพื่อประโยชน์ขั้นพื้นฐาน คือ ความสุขและไม่มี การเบียดเบียนกันในสังคมประโยชน์ของศีลในขั้นพื้นฐานคือทำให้กายวาจาใจสงบไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

(3) เนกขัมมบารมี คือ การถือบวชเนกขัมมะแปลว่าการออก การออกบวช ความไม่มีกามกิเลสใช้คำว่าเนกขัม ก็มีเนกขัมมะ หมายถึง การละเหย้าเรือนออกไปบวชเป็นพระเป็นนักบวช การละชีวิตทางโลกไปสู่ชีวิตอันบริสุทธิ์เป็นการปลดปล่อยตนจากโลกียวิสัยไปบำเพ็ญเพียร เพื่อความปลอดภัยจากราคะและตัณหาปกติใช้เรียกการออกบวชของนักบวชทุกประเภทและใช้ได้ทั้งชายและหญิงเนกขัมมะในพระพุทธศาสนาจัดเป็นบารมีอย่างหนึ่งเรียกว่า เนกขัมมบารมี คือ บารมีที่เกิดจากการออกบวช

(4) ปัญญาบารมี คือ ความรู้ปัญญาแปลว่าความรู้ทั่ว คือ รู้ทั่วถึงเหตุถึงผลรู้ชัดแจ้ง รู้เรื่องบาปบุญคุณโทษ รู้สิ่งที่ควรทำควรเว้นเป็นต้นเป็นธรรมที่คอยกำกับศรัทธา เพื่อให้เชื่อประกอบด้วยเหตุผลไม่ให้หลงเชื่ออย่างมงาย

(5) วิริยะบารมี คือ ความเพียรวิริยะ แปลว่า ความเพียรความพยายามความกล้าที่จะลงมือทำภาวะของผู้กล้า เป็นแนวทางให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จตามประสงค์ หมายถึง การลงมือปฏิบัติลงมือทำงานที่ตนชอบที่ตนรักทำด้วยความพากเพียรพยายามด้วยความสนุกกล้าหาญกล้าเผชิญกับความทุกข์ยาก

(6) ขันติบารมี คือ ความอดทนอดกลั้น หมายถึง การรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน ซึ่งไม่หวั่นไหวไม่ว่าจะมีคนทะเลาะไรลงไปของเสียของหอมของสกปรกหรือของดีงามก็ตาม

(7) สัจจะบารมีคือความตั้งใจจริงเอาจริงจริงใจ "สัจจะ" แปลว่า ความสัตย์ ความซื่อถ้าขยายความตามศัพท์แยกได้ 3 ลักษณะคือ มีความจริง ความตรง และความแท้จริง

(8) อธิษฐานบารมี คือ ความตั้งใจมั่นไม่เปลี่ยนแปลงอธิษฐาน แปลว่า การตั้งมั่นการตัดสินใจการตั้งความปรารถนาทั่วไป หมายถึง การตั้งใจมุ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่ง การตั้งใจตรองของสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนึกปรารถนาสิ่งที่ต้องการจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ตั้งจิตอธิษฐานขอพรจากพระนิกอธิษฐานในใจขอให้เดินทางแคล้วคลาด เป็นต้น

(9) เมตตาบารมี คือ ความรักด้วยความปรานีเมตตาเป็นหนึ่งในพรหมวิหารธรรมในพระพุทธศาสนาหรือพรหมวิหารสี่ ซึ่งประกอบไปด้วยเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา โดยเป็นปัจจัยให้เกิดพรหมวิหารอื่นได้และ

(10) อุเบกขาบารมี คือ ความวางเฉยอุเบกขา หมายถึง ความความวางเฉยแบบวางใจเป็นกลางๆโดยไม่เอนเอียงเข้าข้างเพราะชอบเพราะชังเพราะหลงและเพราะกลัว เช่น ไม่เสียใจเมื่อคนที่ตนรักถึงความวิบัติหรือไม่ดีใจเมื่อศัตรูถึงความวิบัติมิใช่วางเฉยแบบไม่แยแสหรือไม่รู้ไม่ชี้ที่ๆที่สามารถช่วยเหลือได้ เป็นต้น บารมีทั้ง 10 ประการในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ผู้ประพฤติปฏิบัติได้ทั้ง 10 ประการ โดยสมบูรณ์ย่อมนำมาซึ่งความบริสุทธิ์และสามารถหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงได้

ส่วนบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น แบ่งบารมีออกได้เป็น 6 อย่าง มีรายละเอียด ดังนี้

1. ทานบารมี พระพุทธศาสนาเน้นคุณธรรมเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่นเช่นเมตตาการุณาและทานเป็นพิเศษจนเห็นว่าแตกต่างจากศาสนาอื่นๆ ในอินเดียยุคเดียวกันการให้หรือทานในที่นี้จึงมีนัยที่นำพิจารณาอย่างน้อย 2 ประการ คือ (1) เพื่อสลัดความเห็นแก่ตัวสร้างความอ่อนโยนให้กบจิตใจ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำหรับคุณธรรมขั้นสูงต่อไปและ (2) แสดงว่าในสังคมมีคนยากจนที่ควรแก่การได้รับความช่วยเหลือและมีผู้ที่ทำประโยชน์แก่สังคม เช่น นักบวชบุคคลเช่นนี้ไม่มีอาชีพหากได้รับการอุปถัมภ์แล้วจะทำหน้าที่ของตนได้ดี เมื่อมหายานอุบัติขึ้นมาได้รับเอาทานบารมีที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกมาเป็นบารมีธรรมข้อหนึ่งของพระโพธิสัตว์ด้วยพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีข้อนี้จะมีสภาพจิตใจกว้างขวางแผ่ไปยังผู้ขัดสนและตกทุกข์ได้ยากทั้งหมด

2. ศิลบารมี ศิล หมายถึง ปกติหรือการประพฤติที่อยู่ในครรลองคลองธรรมในพระไตรปิฎกของเถรวาทมักมาร่วมกับสมาธิและปัญญาที่เป็นหลักไตรสิกขาพระพุทธโฆษาจารย์ แบ่งศิลออกเป็น 2 ประการ คือ วาริตศิล ได้แก่ ข้อห้ามและจาริตศิล ได้แก่ ข้ออนุญาตวัตถุประสงค์ของศิลคือการรักษาตนเอง เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นด้วยอำนาจของศิลกิเลสอย่างหยาบจะอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างน้อยก็ชั่วคราว ส่วนประเภทของศิลมีแตกต่างกันไปตามภูมิของผู้ปฏิบัติเช่นศิล 5 ศิล 8 ศิล 10 วินัย 227 ข้อสำหรับพระภิกษุ และ 250 ข้อ สำหรับภิกษุณีศิลเหล่านี้ปรากฏในพระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนายุคแรกสำหรับมหายานได้แก้ไขดัดแปลงไปบ้าง

3. ขันติบารมี (กษานติบารมี) คือ ความอดทน ความอดกลั้น พระโพธิสัตว์ต้องมีความพยายามเพื่อที่จะต่อสู้กับอุปสรรคและความยากลำบากต่างๆ ที่มายั่ว มีเมตตา ไม่โกรธตอบ ไม่มีความพยายบาท ถ่อมตน และเป็นผู้ให้อภัยเสมอ

4. วิริยบารมี คือ ความเพียรพยายาม ไม่เกียจคร้าน พระโพธิสัตว์ต้องมีจิตใจไม่ย่อท้อในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ ด้วยการอุทิศตนทั้งร่างกายและจิตใจ และไม่หลงเพลิดเพลินกับความสุขทางโลก

5. ฌานบารมี คือ การมีจิตใจมั่นสงบไม่หวั่นไหว พระโพธิสัตว์เป็นผู้ฝึกจิตจนได้สำเร็จฌานสมาบัติจนละกิเลส นิเวศธรรมอันเป็นอารมณ์ที่มาขัดขวางในการทำสมาธิได้

6. ปัญญาบารมี (ปรัชญาบารมี) คือ ความรู้สรรพสิ่งตามความเป็นจริง เป็นความรู้อันมาจากฌานบารมีเป็นลำดับ พระโพธิสัตว์มีปัญญาพิจารณาเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง และได้ทำให้แจ้งในบุคคลศูนยตาและธรรมศูนยตา คือ เห็นบุคคลและธรรมทั้งปวงเป็นของว่าง ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น เพราะอาศัยการบำเพ็ญบารมีทั้ง 5 มาตั้งแต่นั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพละ 5 กับอินทรี 5 ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
2. ศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาพละ 5 ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทและมหายาน

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11.

กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.